

Moergestel.

Den 18 Augustus 1899 bezocht ik deze gemeente; ik reed van Tilburg over Moergestel naar Oirschot, alwaar ik overnachtte in de herberg van Somers; van daar langs „de Boosterhoeve“ naar Middelhuis; vervolgens naar Diersfen; en eindelijk langs „de IJlva“, verkeer terug naar Tilburg.

Het raadhuis is een daartoe ingerichte oude school; de veldwachterwoning is er aan vast gebouwd; het ligt aan een parkje, lieren weg, welke bij het groote nonnenklooster eindigt.

Het B. en W. onderscheidt ik mij voornamelijk over den landweg van Moergestel naar „de IJlva“; men had er nog niet toe kunnen komen, om dien weg te verharven, omdat er twee plannen waren; volgens het eene plan zou de weg worden langs het gehucht „de IJlva“; volgens het andere plan langs een gehucht, liggende langs de „de IJlva“ straat. Daarover was nu veel strijd in de gemeente; een meerderheid voor een der beide plannen was nog niet gevonden.

Ik ging met B. en W. de beide wegen in loco opnemen; aan de „de IJlva“ wonen de meeste menschen; langs de „de IJlva“ straat staan de grootste boerderijen. — Langs de „de IJlva“ straat is de landweg nauwelijks overal voldoende breed; langs „de IJlva“ moet veel gebod gekocht worden.

De zaak was nu in handen van eene raadscommissie van 3 leden, buiten B. en W.; van het rapport dier commissie zou veel afhangen.

Volgens de plannen voor het kanaal naar den Amer, zou ^{„de IJlva“} een brug komen, heij aan de „de IJlva“ straat, heij aan de „de IJlva“; met de kanaalplannen moest dus ook rekening gehouden worden. —

In Moergestel is eene tamelijk belangrijke schoenenindustrie; een fabrikant heeft 40, en andere 25 menschen aan het werk; alles handwerk; de meeste schoenmakers werken thuis, en verdienen volgens den burgemeester veel gelot. —

Het heerlijk jaechtrecht van Moergestel behoort aan de familie van den Booyerde van „de IJlva“; men schijnt het echter niet te willen handhaven; althans de heele wereld jaagt er, alsof het publiek velot was.

Op mijne audientie verscheen 1° de pastoor, een broer van

Hoergessel.

Nicola van Rijkhoven met Neymegen; deze prees zeer de
diergelyk van zijn kudde, zijn heel gemeente op voortnaar den hemel.
2° de secretaris van Hullen, tevens ^{fluitman} ^{kuipermeester} ^{auditeer} bij den schutters,
raad; hij vroeg in die hardnagigheid medewerking bij zijne
aanvraag om vermeerdering van tractement; 3° de
veldwachter, die vroeg, of hij behulpzaam zijn mocht bij de
aansh. tienjaarlijksche volkstelling.

De burgemeester scheen er op berekend te hebben, dat ik
bij hem zou onblijven; ik bedankte, omdat ik een onblijf be-
skied had bij Somers te Oirschot. Hij vroeg, of, als ik weer
eens in Hoergessel kwam, of ik dan ver op huilote rekenen, dat
ik bij hem iets gebruikte.

De afdeling Heizen heeft vele gronden in eigendom, welke
nu zoo goed als niets opbrengen; in het "Broek" maalen o. a.
~~de~~ H. A. liggen, welke rijkdomend geschikt zoudten
zijn voor veldvelden. Zoolang die gronden echter gemeen
zijn en aan de Afdeling behouden, schijnt men niet aan ex-
ploitatie te kunnen denken.

Den 5^{en} Juni 1903 kwam ik weer in Hoergessel. Ik reed van
Tilburg naar Hoergessel; van daar naar Oisterwijk en van
daar weer terug naar Tilburg.

De bevolking, die vrij wel stationair blijft, slaakt zedelijke op een
hoog peil; gedwongen kunnelijke kornen niet voor; veel een
enkel geval van onwettig geboorten; loooyten een per jr = 2%.

De gemeente is zeer verdeeld; dat komt vooral door de vraag,
welke wegen verhard maaken worden. Om zoo veel mogelijk
paartrijck in de gemeente te voorkomen, heeft de burgemeester voor-
gesteld, om den bundweg door Heizen te verharderen in aansluiting
naar Diepen, en de Heerelstraat in aansluiting met Diepen.

De raadsleden kunnen het daarover niet eens worden;
voor het plan van den burgemeester - 2 wegen - waren
slechts 2 raadsleden; voor het 3° verharderen van een van de
2 wegen zijn ook slechts 2 raadsleden. Men denkt echter,
dat de nu bij de aanstaande verkiezing twee leden wegens
ziekte zullen bedanken, en dat kunnen opvolgers niet voor-
standers van de harde wegen zullen zijn. Men verwacht, dat het
nu bij de verkiezing erg zal spannen; wezigen waren de

Hoergessel.

bestuurders van bij de verkiezingen, terwijl dat juist in den laat-
sten tijd zoveel beter ging; inellouder ^{rukkouder}
Van de raadsleden volbragt ^{Welfs} op Vinkenbergh, ^{Ukelaars} op het
Stokke. ^{Meesters} op de Heide. — Marcelis, die woogt in de bleu-
velstraat woonde, boerde zich rijk en verhuisde naar de korn; hij zal
nu vermoedelyk uit den raad afgevoerd worden en meer verwachten dan
iemand in Heerelstraat. — De drie andere raadsleden, onder
wie de burgemeester, wonen in of bij de korn.

Ontrent de openbaarheid van de gronden van Heizen, om aan-
gevoerd te worden tot veldvelden, vroegen H. en W. een advies aan
de Heideblauwschappij; volgens den hoofdopzichter Sijfing / met
wie de landbouwkundenaar Lips het geheel eens was) zijn de gronden
niet geschikt voor veldvelden, maar zeer geschikt voor natuurvelden.
— De ingezetenen zijn er niet toe te bewegen,
om eenige verandering in denouden toestand te brengen; die
weide is nu zeer slecht; het gras is ongeschikt voor melkvee;
alleen geschikt voor paarden en jong vee; alle jaren wordt er minder
vee in die weide gedaan; verleden jaar niet meer dan 30 stels. In
voorjaar 1903 zou er daarom een gedeelte gelooit worden; de ingezetenen
van Heizen behaagden zich daarmee bijly. S.; het bestuur gaf toen
toe en alles bleef weer bij het oude. — Alleen het jongvee is
iets waard voor het vee; als het ouder en groter wordt, dan is het
te hard, de besten laten het doen staan; des niettegenstaande
zouden de menschen geen verandering. De toestand is nu der-
gelyk dat het weidland het grootste deel het grootste beemd wordt;
wat er dan aan gras slaakt, wordt verpand als strooisel;
reid de opbrengst slechts men renten en aflorijng van schuld,
elke de afdeling van yperaan om wegen en dijken te maaken,
bruggen te bouwen enz. enz.

De gemeente Hoergessel heeft ± 160 H. A. gronden, waarvan
130 H. A. demmenbare, en de rest heide. Die gronden liggen
aan een blok, ook links van den spoorweg naar Tilburg,
in de Verkeinderche of Heerelche heide.

Die heide gemeente is Verkeinder op 'en gesim na; de pastoor
van Rijkhoven, die op audientie kwam, verheldte mij, dat de
tijdelijke pastoor met den tijdelijken burgemeester een fonds
maaken administreeeren, goedak f 100.000, dat, 100 jaar na
het overlijden van den erfzater, naar de kerk vervalt; die erfz.

Hoergerstel.

later, een zekere van Epire, stierf ontbrekes 1880 in Helten. Hij had daar een schoenwinkel, en zou in korte jaren een groot fortuin verzameld hebben. — Geboortig van Vlaer, geel, had hij zijn winkelwaren steeds van daar betrokken, en had daar de schoenmakers stiekem veel te kort gedaan, wanneer hij er van de schoenen soms iets meekreeg, — want daarop was hij zeer scherp. — Om toch een goed te maken bezat hij een tou aan de kerke; gedurende 100 jaren mocht dat kapitaal onder administratie blijven van pastoor en burgemeester; zij zijn verplichtig aan den bis., schep te 11 Hoerger. — Met de kenten mach op 2 2 septem., der jaarlijks op het raadhuis een uitkeering worden gedaan aan bekriftige familielieden van den erfster; barmhertig krijgen de armen van Hoergerstel alle jaren f 300. — Die uitkeeringen leveren reeds nu eijne financiële moeilijkheden op, omdat de familie nu reeds over België en Nederland verspreid wort, en het begrip „behoefig“ zeer rekbaar is. Ziek was ontbreyt voorzeker, dat ten familielied zich aanvullde om geld te vragen voor den aankoop van een piano; hij was te behoefig, en dat meubel zelf te betalen!

Na enkele veranderingen door kantoorverhuizing wordt de leerplichtwet nu bijna nikt meer overboden.

De schoolopvoeding valt niet erg in den smaak; het wordt gegeven aan 5 jongens.

Bij de zusters in het klooster wordt Zondags school gegeven, dat, oorspronkelijk werd daarvan zeer veel gebruik gemaakt; nu is dat veel minder; daar zouden nu nog sterker enkele meisjes heen gaan.

Zoewel de Pastoor als N. en W. deelden mij mede, dat er gedwongen winkelvering bestaat voor de schoenmakers knechts. Daar zijn drie baren, van dese zijn er twee die winkel hebben in koloniale waren, de een bovendien in inamfacturen. — Klachten, dat de knechts hunne winkelwaren te duur moeten kopen, keeren niet of zeer weinig voor. — De meeste knechts verlaten bij ziele teluis; alleen de snijders, de stikkers en de blaas-, waaslers werken in de fabriek. — Ziek gemiddelde loon van een knecht bedraagt f 9; — de gaden verdienen

Hoergerstel.

meer, sommigen komen tot f 15 en f 16, door dat ze jongens in de leer hebben, die bij hen het handwerk kunnen leeren.

De paardenhandel van Hendrik van den Bosch schijnt in den laatste tijd veel minder goed te gaan; hij gaat niet meer zelf naar Brussel, om de ponney's te kopen, hij koopt ze nu door een makelaar. — Men meent steeds, dat hij zeer rijk was; daar waren jaren, dat hij 3 of 4 paarden verkocht; hij het faillissement van Walsberg ⁱⁿ ~~in~~ Tilburg bleef, dat v. den Bosch daar belangrijk in het krijt stond, en dat het hem dus minder goed schijnt te zijn gegaan, dan men algemeen wil dacht. Vooral in 1903 klaagt hij erg over achteruitgang van zaken. —

Den 21 Maarch 1904 kwam ik weer in de gemeente; ik reed er van het station Oisterwijk heen; daarna bezocht ik Oirschot en eindelijk Best, alwaar ik weer den trein naar den Bosch nam.

Ik verleende audientie aan Pastoor v. Rijckevorsel, die eenvoudig zijne opwachting kwam maken, aan J. van Akkeren, die om een vergunning vroeg om schadelijk gediefte te schieten, en aan den gemeente-secretaris van Helten, die een gelijke permissie wenschte te bezitten, en die tevens wond, dat hem eenig salaris toelawaan omdat hij voor de gemeente afdeling Deyren nog al eenig werk had; de ontvanger gevoel voor zijn rubel f 25. — Past v. Helten geantwoord, dat hem geen afzonderlijk salaris toelawaan; dat de ontvanger een afzonderlijke belooning gevoel, sinds de percents gewijze belooning der ontvangers veranderd was in een wade weelde; haddet eg. d. den ontvanger geen afzonderlijke belooning ten laste van de Afdeling Deyren voorgelend, dan zou dijn gehele wedde ten laste van Hoergerstel zijn gekomen, en Deyren daarin ten onrechte niets betaald hebben!

De verkouder Walfs is 87 jr oud, en kan niet meer op het Raadhuis komen; hij bedankt binnenkort als raadslid.

De plannen tot het verharren van den weeg Hoergerstel. Brest aangehouden, omdat de Provincie gerne nisture wegen meer subsidieert, voor dat het lot der weegbelasting bekend is.

Sterk aangedrongen op het hervoorzietigen van een staat van gemeente bezittingen en derzelver exploitatie.

De schoenmakers maken een moeilijken tijd door, met den strijd van het handwerk tegen de machinale schoenfabrikatie.

Hoergerstedel.

de wed. C. van Bommel is bezig hare fabriek van handwerk
om te bouwen in eene machinele inrichting; de wed. J. S.
van Bommel levert uitsluitend nog handwerk, daartoe in staat
gesteld door vele vaste afnemers in Duitschland en in Zweden.

Een gewone smid, v.d. Biggelaar, werd van lieverlede
rijtuig fabrikant; hij werkt thans met \pm 20 krachten, en
drijft zijne machines door stoom. Hij heeft veel meer te doen,
dan hij met mogelijkheid af kan; bestellingen worden eerst
na 5 of 6 maanden uitgeleverd. Nu de schaenindustrie
slecht gaat, is het een geldel voor Hoergerstedel, dat het weesholk
van v.d. Biggelaar goed geld verdient.

Den 26 Maart 1911 bezocht ik Hoergerstedel; ik was
tevooren in Bosh en Oirschot geweest; te Tilburg nam ik
later over den trein naar den Bosch.

Er is nog steeds veel wijving over de vraag welke wegen
zullen verhard worden, over de Kleunelstraat of over
de Kleizen. Ik heb de Heeren geraaden, en althans een
weg te maken Hoergerstedel - Vinkeburg, dan worden
althans die menschen geholpen, die want dien weg
wonen; — of de weg door verder moet geleid worden
over Kleunelstraat of over Kleizen, laat men dan
later beslissen.

B. en W. er op gewezen, dat als de verharde wegen
te duur zijn, men al vast kan beginnen met den
aanleg van fietspaden.

Franky geredeneerd over het onderhoud der waterlei-
dingen; het gevolg van de vele ontginningen kunnen
de hoofdrivieren het water niet meer stercken;
B. en W. moeten zich met heerne ambtenaren in
de andere belanghebbende gemeenten verstaan over
~~de zaak~~ de verbetering, vooral van de Keusel; hen
gewezen op de Naam, op den afloop van der Exsche
watermolten enz.

Er is nog geen sprake van exploitatie van gemeen-
telijke bezittingen; in 1909 had burgemeester mij
niet goed begrepen; hij zal er nu voor zorgen.
Het handwerk bij de schaenindustrie is nog goed

Hoergerstedel.

als gedaan; ^{ook} de laatste fabriek is men thans bezig om te
bouwen in eene machinele inrichting.

Moeilijkheden over het heerlijke jaalrecht zijn
nog niet ten einde; de menschen reepen elkaander
op; ze zijn vooral boos, omdat door de jaalrekenen farsen-
ten gepook werden, en deze veel kwaad doen, en dat ze
in groeten getale komen.

De boeren van de Kleizen kunnen nog niet komen
tot verbetering der gronden; ze willen er niet van
leeren; met de gewone inkomsten blijft jaarlijks niet
voldoende over, om eenige verbetering van bescheiden
aan te brengen. Wel jammer!

Den 30 Mei 1916 bezocht ik per auto van uit
den Bosch de gemeenten Hoergerstedel en Oostelbeers.

Over de richting van den thansden weg: Klei-
zen Bieat, dan spel Kleunelstraat. Hier verduubel
is men het nog niet eens. Middelenwiel is het gedeelte
Hoergerstedel - Vinkeburg verhard geworden.

Door de heele gemeente heeft men thans langzame
zandwegen fietspaden aangelegd.

Oisterwijk - Diefen - Kievanubbeek en Hoergerstedel
zouden gemeentelijk wel bereid zijn tot verbetering
der waterleidingen, afsnijden van kronkels en
wanneer de provincie dat wilde betalen; daarop
bestaat echter weinig kans!

Er is een goede beschrijving aangelegd van de
exploitatie der gemeentelijke bezittingen — met
kaart.

De bemiddeling van den burgemeester in oeffening
bij de moeilijkheden, geresen door de uitoefening
van heerlijke jaalrecht door de Heeren van
den Berg met Tilburg; hij is m. i. de aangewezen
man, om de twee partijen tot elkaar te brengen.

De boeren van de Kleizen beginnen langzame
hand in te zien, dat die gronden voor verbe-
ring valbaar zijn; zij geven geld uit voor het
graven van sloten, vook kunstmer, enz.

Hoergestel.

De industrie gaat niet best. De rijtuigfabriek kan het benodigde materiaal niet uit het buitenland krijgen, o. v. houten belgie voor berries. —

De beide schoenfabrieken hebben sterken invloed der tijdsomstandigheden onderworpen; thans zijn ze meer aan het werk; in de ene fabriek worden vooral schoenen met houten zolen gemaakt.

De Vicinaux heeft plan, een tram te bouwen Tilburg - Oisterwijk - Hoergestel - Vrschat. N. en W. denken, dat die tram er komt.

Den 27 augustus 1920 kwam ik weer in Hoergestel

De raadsverkiezing 1919 bracht drie nieuwe raadsleden, van welke één arbeider is, en twee andere werkhouders. — Ook burgemeester Maeijer werd uit den raad gegaard; er was actie gevoerd tegen N. en W. omdat zij de benaming had den bewonder van een hoofd der school met acte landbouw; vier onderwijzers met hoofddak te (namelijk zonder landbouwacte) uit ^{Hoergestel} werden daardoor gepasseerd; inde ires!

Ook in den nieuwen raad moet het heel goed gaan. Om inden woningwoud te voorzien werd kort de bouw van 14 woningen aangebesteld voor f 93.000 + f 3000 voor het terrein. Het bouwterrein is groot genoeg om nog 5 woningen te bouwen. — Het stam van f 3.900 tot f 5. per week. Gemeente maakt jaarlijks f 758.39 bij betalen.

Grootte bezwaren tegen de veilverwater plannen van Tilburg. Tegen een zuivering in de Beersche, nog liever in de Buntsche beide heeft men geen overwegend bezwaar; maar tegen een zuivering van het water aan weerszijden van den weg naar Tilburg verzet men zich met alle macht.

De exploitatie van de gemeentelijke bezittingen brengt financieel grote voordelen; de 10 kl. A. in ~~de~~ 1914 ontgonnen tot weiland, waren in Mei 1920 geheel vrij; dat is, dat de waarde van het

Hoergestel.

land in 1914 + alle daaraan toe besteedkosten in 1920 waren heerey verdiend. Men heeft dit jaar meer 4 kl. A. aangelegd; men kan niet al te snel werken, omdat er in Hoergestel gebrek aan weidevee is, en het weiland des niet behoorlijk zou kunnen worden ingeschaard.

Er komt geen veel water uit Tilburg in Hoergestel, maar in den laatste tijd komt er veel water uit de beelvoerijen te Wilvarenbeek. Men heeft zich daarover beklaget bij de Personalheids Commissie te Oisterwijk. Op initiatief van deze zou er in Wilvarenbeek een afvoer riool gemaakt worden.

Gemeente heeft een raedvrouw willen aanstellen, maar heeft er geen kunnen krijgen.

Van uit het klooster — wederom ± 130 invalide zusters verpleegd worden — wordt gedeeltelijk in de wijkenpleging voorzien.

Hoergestel hoopt algemeente zelfstandig te kunnen blijven; de finantien zijn goed.

De rijtuigfabriek gaat slecht; er worden geen nieuwe rijtuigen meer besteld; alles rijdt auto.

De schoenfabrieken hebben O. v. gemaakt; geen thans redelijk.

De gemeenteraad heeft besloten dat aanleg van harde wegen naar Wilvarenbeek en naar Diefpen.

Welk in orde houden van de waterleidingen ter voorkoming van waterschade, vooral van de kroep en de kreupel, is hard noodig; gemeente veegt 4 keer; het kost jaarlijks zeer hooge bedragen.

Elker en daar nog konijnenschade; bovendien tegenwoordig schade door eenden op de graanvelden; er zijn hooger nooit eerder geweest; die zijn tijdens den oorlog plakkeling gekomen. Men vermoedt, dat het oorspronkelijk kookvelden zijn, die waarvoor geen verd. sel meer te krijgen was, en die zich toen naar hier verzet hebben.

Den elfden Juni 1922 kwam ik weer in Hoergestel

Hoergerstel.

Men is er begonnen met den bouw van een nieuw raadhuis; aanschiet voor fl. 2.900. Volgens de teekening wordt het een aardig gebouwtje.

Er blijft - nu het heerlijk jachtrecht is afgeschaft - pas een groote jachtverpachting plaats gehad; drie groote complexen, gearrangeerd door den Baerenbond.

Er werd besloten van fl. 25 tot fl. 50 de kletare.

De baeren willen de opbrengst besteden om te komen tot de verharding van den weg Hleuvelstraat - Hleu varenbeek, en voor den weg Hleuvelstraat - Diesfen te samen $5\frac{1}{2}$ kl. ll.

Stangeren die jacht opbrengst precieus is, wilde men een wepenschap oprichten, en de opbrengst van de jacht doen stekken in mindering laten stekken van wat men voor zijne opstanden in het wepenschap zou moeten betalen.

De rijtuigfabriek maakt thans autobussen, en de caroserie van auto's

De schuifabrieken gaan buitengewoon goed.

Hleuemaak geen woningnood. Nu den bouw der 14 woningen doorzag aanvankelijk de premiebau, en later het particulier initiatief geheel in de behaft.

Tegen het zuiveren van Silburg's rivier water ten Noorden van Hleu varenbeek, en het ontkomen van dat water in Hoergerstel heeft men heel geen bezwaar, mits het water maar goed gesuiverd wordt.

Het Wilhelmina kanaal is voor Hoergerstel van zeer groot voordeel.

De kreisel wordt door gemeente gereinigd; de kosten zullen later door het waterschap de Dommel aan gemeente gerembourseerd worden.

Voor het inscharen van de 28 kl. t. weiland van de gemeente is in Hoergerstel haast geen val daende meidene. Daarom worden 12 kl. t. geheel gras en gemaid; \pm 6000 pond per kl. t. Men rekent op een opbrengst van \pm fl. 600 = fl. 50 per kl. t. Er is zoveel gras gespaaid, dat het haast

Hoergerstel

geen prijs doet. - voor maaien en hooien komt er nog fl. 20. - per kl. t. bij.

Baerenleensbank gaat weer goed; het geld, dat na den val van de Vlaansbank was teruggehaald, wordt nu weer gebracht.

Hleuvel der school heeft landbouwakte; hij heeft reeds zoveel landbouw cursussen gegeven, alth de ambitie bij de baeren, en die cursussen te bezoeken, er wat uitgaat.

Electriciteits bedrijf gaat nog al goed; het eerste bedrijfsjaar gaf een nadeelig saldo van \pm fl. 800. -

Twee raadsleden zijn arbeider; geen maedijheden in den Raad, geen partijchapen in de gemeente.

De ordening van het archief wacht op het in gebruik stellen van het nieuwe raadhuis.

In Oisterwijk is de criminaliteit groot; in Hoergerstel zeer gering. Men verklaart mij dit, door dat de Tilburgers meestal naar Oisterwijk gaan en niet in Hoergerstel komen. En Oisterwijk zit de politie er sterk achter heen en constabert vele zede misdrijven.

Een autobus dienst: Tilburg - Hoergerstel - Hleu schot; anders niet.